

Піпченко Н.О.*

СОЦІАЛЬНІ МЕДІЙНІ ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МЕРЕЖЕВОЇ ВІЙНИ

У статті описано перспективи впливу нових засобів масової інформації на стабільність політичних систем. Автор пропонує комплексно розглянути роль нових медіа як інструменту зовнішньої та внутрішньої комунікації, тому що блоги, Twitter, Facebook, YouTube тощо здійснюють неоднозначний вплив на світові політичні процеси.

Ключові слова: соціальні медіа, політична система, мережева війна.

В статье описано перспективы влияния новых средств массовой информации на стабильность политических систем. Автор предлагает комплексно рассмотреть роль новых медиа как инструмента внешней внутренней коммуникации, так как блоги, Twitter, Facebook, YouTube осуществляют неоднозначное влияние на мировые политические процессы.

Ключевые слова: социальные медиа, политическая система, сетевая война.

In the article are described the perspectives on the impact of new media on the political system's stability. The author proposes a complex approach that looks at the role of new media as a tool of external and internal communication, because new media such as blogs, Twitter, Facebook and YouTube, have played a major role in episodes of contentious political action.

Keywords: social media, political system, netwar.

Інтерактивні ресурси мережі Інтернет (чати, форуми, віртуальні спільноти) перетворюються нині на важливий політичний інструмент впливу на громадськість, а об'єднання веб-сервісів в єдине ціле дозволяють створити унікальну «соціальну політичну платформу», за допомогою якої можна здійснювати не лише ефективну міжособистісну комунікацію, а й створювати «глобальні групи за інтересами», для яких державні кордони не є більше стримувальним фактором. Стрімкий розвиток сучасних комунікативних технологій призвів до виникнення парадоксального суспільно-політичного явища, коли кожен громадянин може створювати, розповсюджувати та отримувати інформацію за лічені хвилини, і вважати себе повністю обізнаним, залишаючись абсолютно неосвіченим.

Наукове дослідження проблем впливу інформації на всі сфери життєдіяльності людини розпочалось ще в кінці ХХ століття. Зокрема, еволюція наукової політологічної думки з питань інформаційного суспільства та інформаційно-комунікативних технологій (роботи Ф. Фукуями, С. Хантінгтона, І. Валлерстайна, Ж. Дюрозеля, Дж. Розенау, Ж.-М. Гухенно, Д. Стоуна, С. Ромма, К. Мюллера, Ч. Шмітца, З. Бжезинського, А. Гора та ін.)

* кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

свідчить про те, що будь-яка внутрішньополітична проблема (економічна, соціальна, екологічна, військова тощо), яка є предметом державної політики, знаходить своє відображення на зовнішньому рівні функціонування політичної системи будь-якої держави. Дж. С. Най-молодший, Д. Роткопф, М. Лібіскі, Т. Мартін, Д. Роналд, Дж. П. Шульц, Дж. Арквілла, Д. Ронфелдт, Р. Соломон, В. Дізард мл., Е. Антоін, Г. Геераертс та інші розглядають перерозподіл політичного впливу держави у сучасних міждержавних відносинах, процеси політичної десуверенізації держави, відзначаючи вплив мережі Інтернет на політичну владу для оптимізації політичних функцій держави у сучасному інформаційному середовищі. Г. С. Сміт, Дж. Р. Купер, Ш. Дж. Браун, М. Леонард, Л. Нобл, Й. Курбалія, К. С. Рана, Д. Каппелер, А. Маттеуччі та інші обґрунтували використання сучасних комунікативних технологій як інструменту політичної влади на зовнішньо- та внутрішньополітичному рівнях існування держави.

Дослідженню соціально-політичної складової мережі Інтернет присвячено окремі наукові роботи, зокрема, О. Зернецької, В. Королька, Є. Макаренко, Є. Камінського, Г. Почепцов, В. Бебика, П. Сардачука, О. Кулика, О. Ялової, О. Кучмій, О. Шевченко, Д. Дубова, Н. Білан тощо. Загальні проблеми політичного впливу інформаційно-комунікаційних технологій на політичну діяльність держави висвітлено у наукових працях Л. Губерського, М. Михальченка, В. Гондюла, В. Бруза, Є. Тихомирової, О. Сосніна, М. Рижкова, А. Шинкарука, М. Розумного, І. Жовкви, А. Наджоса, О. Флюр, В. Александрюка та ін., в яких з'ясовуються проблеми політичного прогнозування, міжкультурного співробітництва, проблеми забезпечення національних інтересів України у сучасному інформаційному середовищі.

Сьогодні особливості функціонування мережі Інтернет цікавлять фахівців не лише з технологічної, а й з соціально-політичної та безпекової точки зору. На зміну військовим діям або операціям, вже давно прийшли поняття «інформаційні війни або операції», які у ХХІ столітті трансформувались у мережі війни або кіберреволюції. Як зазначає російський дослідник О. Дугін [1], «мережеві війни» - це новий напрям військової стратегії, який виник у США в середині 1990-х років ХХ ст., а на початку 2000-х років отримав стрімке поширення по всьому світу. У такій «війні» нового покоління задіяні не збройні сили, а мережеві технології, за допомогою яких можна впливати на розвиток глобальних політичних, економічних, суспільних і культурних процесів.

Теорію «мережевої війни», описано у концепції ведення війн (Emerging theory of war), розробленій Управлінням реформування збройних сил США під керівництвом віце-адмірала А. Цебровскі. Головна суть концепції полягає у тому, щоб за допомогою мережевих технологій контролювати світову ситуацію так, щоб основні глобальні процеси розвивалися на користь США. О. Дугін стверджує [1], що подібні технології американський уряд використовує не лише проти ворогів, але й проти нейтральних сил, таких як Росія, і навіть проти союзників в особі Європи з метою встановлення одноосібного контролю в світі.

Роль соціальних медіа платформ (Twitter, Facebook, YouTube тощо) в акціях протесту по всьому світу стала предметом широкої дискусії серед експертів. Професор Стенфордського університету Євген Морозов висловлює критичний погляд на політичну вагомість новітніх медіа. У статті «Оманливість Facebook-дипломатії» він висвітлює гіперболізацію впливу Інтернету на глобальні події, а у книзі «Net Delusion» застерігає, що погляди кібер-утопістів не сприяють адекватній інтерпретації політичної реальності. Науковець зазначає, що здатність соціальних медіа швидко поширювати текстову і мультимедійну інформацію трансформувала політичний процес, у наслідок чого період від зародження протестних настроїв до проведення демонстрацій стає коротшим, також зро-

стає медіа-підтримка протестів. Однак, на його думку, у Лівії онлайн-акції не мали такого відчутного впливу на динаміку протестів, як у Єгипті й Тунісі.

При цьому ряд американських та європейських дослідників дотримуються думки, що соціальні мережі не здатні впливати на політичні процеси в країні, аргументуючи свої висновки тим, що революція – це акт громадянської непокори. Як приклад можна згадати статтю Малколма Гледвелла в «The New Yorker» (Чи потрібен Єгипту Твіттер?), Лорі Пенні в «The New Statesman» (Причинами революції не є Твіттер) або Дейвіда Краветца у британській версії «Wired» (Що стало причиною протесту на Близькому Сході? Це більше, ніж Твіттер) [2]. Хоча, більшість дослідників погоджуються з думкою, що значення та роль соціальних медіа в кожній із країн, де відбувалися масові виступи, залежать від обмежень встановлених урядом країни на доступ до мережі Інтернет та організованості груп, які використовували соціальні медіа для заклику до дій.

Розглянемо приклад Ізраїлю щодо використання соціальних медійних платформ як ефективного інструменту здійснення інформаційного протистояння. Восени 2009 року соціальні мережі стали знаряддям ведення інформаційної війни з боку Ізраїлю (жовтень 2009 року, військова операція «Литий свинець»). Головна увага була зосереджена на придушенні пропаганди Палестинської Автономії та залученні уваги світової громадськості до позицій Ізраїлю, одночасно мережі були задіяні для проведення психологічних операцій усередині країни, наприклад, було розроблено акцію під назвою «Надішли солдату посмішку».

Для підтримки дій уряду Ізраїлю проізраїльські блогери відкрили на російськомовному майданчику блогів «Livejournal.com» спільноту «gaza2009», щоб ініціювати і координувати роз'яснювальну роботу щодо позиції Ізраїлю у війні з терористами в секторі Газа у російськомовному просторі. Серед ініціаторів і модераторів спільноти були Марк Бібічков, який з 1999 по 2006 роки був радником міністра оборони Ізраїлю і Давид Ейдельман, прес-секретар політичного руху «Кадіма». За декілька днів роботи аудиторія блогу розширилась до 15-30 тис. осіб в день [3], що дозволило ефективно інформувати про акції щодо підтримки Ізраїлю в різних куточках світу, про які потім збирався фактичний і візуальний матеріал для розміщення на інших інформаційних ресурсах. Якщо ж з'являлись анти ізраїльські обговорення на інших форумах, то відразу з'являлись різноманітні матеріали, які доводили хибність існуючих уявлень про «жорстокість» Ізраїлю. Спільноту «gaza2009» було також відкрито в інших соціальних мережах: Facebook, ВКонтакте, Однокласники, таку ініціативу було підтримано урядовими колами Держави Ізраїль, що дало змогу ефективно здійснювати пропаганду у мережі Інтернет. Наприклад, у соціальній мережі Facebook співтовариство під назвою «Цікаво, як швидко я знайду мільйон осіб, які підтримують Ізраїль» вже через три місяці своєї діяльності налічувало близько 150 тис. учасників; інша група «Я підтримую збройні сили Ізраїлю щодо захисту від терористичних атак Гази» мала 80 тис. учасників [3]. Аналогічно було створено десятки спільнот на підтримку дій Ізраїлю в Секторі Газа із загальною аудиторією в сотні тисяч осіб, які швидко та оперативно отримували розсилки актуальних статей, фото-і відеоматеріалів.

Ефективність дій волонтерів у соціальних мережах сприяла легалізації подібної діяльності керівництвом країни. Зокрема, міністр абсорбції Ізраїлю Елі Афла заявив, що новітньою зброєю Ізраїлю на інформаційному фронті є «Армія блогерів», тому разом з міністерством закордонних справ запропонував створити у мережі Інтернет офіційні групи коментаторів різними мовами, які б інформували про розвиток подій в Ізраїлі.

Крім безпосередньо блогерської активності, ізраїльська сторона використовувала і безліч інших мережевих груп локальної дії, які в свою чергу допомагали роботі ширшого

кола волонтерів. Так, окремі ізраїльські мережеві структури активно займались моніторингом ворожої пропаганди, поширюючи її для тих, хто здатний використовувати ці матеріали в інформаційній війні. Наприклад, найбільш активним ресурсом, контролюючим англомовні мас-медіа та мережу є «HonestReporting» або «NGO Monitor», що відстежує активність світових неурядових організацій щодо арабо-ізраїльського протистояння. Використовуючи сучасні можливості мережі Інтернет ізраїльські активісти відкривають десятки сайтів, на яких ціле направлено розміщено інформацію, яка дискредитує дії уряду Палестини і виправдує діяльність Ізраїлю.

Отже, поступово урядові кола різних країн світу починають усвідомлювати, що кіберпростір перетворюється на поле боротьби, яке потребує розробки відповідної стратегії національної та міжнародної безпеки. Як наголошує у цьому зв'язку американський фахівець з питань кібербезпеки Кеннет Гірс, «стратегі повинні усвідомлювати, що частина кожного політичного чи військового конфлікту відбувається у мережі Інтернеті» [4]. Тому дослідження феномену соціальних мереж як інструменту не лише мережевої війни, але й зовнішньополітичної комунікації дозволяє проаналізувати громадську думку різних країн світу, зневілювати або загострити міжгрупові конфлікти всередині держави, сприяти активізації колективних дій щодо вирішення певної політичної проблеми, посилити «позитивне/негативне відношення» до різних політичних режимів, концентрувати увагу міжнародної спільноти на політичних подіях в окремо взятій країні [5].

Таким чином, соціальні медійні платформи є лише інструментом зовнішньо- та внутрішньополітичної діяльності, за допомогою якого можна не лише деструктивно впливати на політичні, економічні, суспільні процеси в країні, регіоні або світі, але й створювати умови для дружнього розвитку відносин між країнами. Використання соціальних політичних платформ у зовнішній політиці дозволяє здійснювати активну діяльність направлену на формування уявлення про країну, політичну владу, політичного лідера в соціальній мережі; розміщення актуальної інформації для існуючої і потенційної аудиторії; залучення уваги декількох цільових груп до обговорення актуальних тем; забезпечення безпосереднього спілкування з індивідами або різними групами (зворотній зв'язок); збільшення обсягу якісного трафіку на офіційному веб-сайті державних та недержавних інституцій.

Роль соціальних політичних платформ у зовнішній політиці будь-якої держави не можна оцінити однозначно, тому що вони одночасно можуть здійснювати як функціональний, так і дисфункціональний вплив на політичні процеси. Зокрема, вони можуть виступати джерелом поширення негативної інформації про діяльність уряду, країни або бути центром координації терористичних акцій, а як джерело позитивної інформації сприяти координації урядових та громадських дій у випадку надзвичайних ситуацій або для боротьби з корупцією. Отже, перспективним напрямом подальшого дослідження є вивчення суперечливого впливу соціальних медіа на внутрішньо- і зовнішньополітичні процеси розвитку держав.

Література

1. Дугін О. Мережеві технології знищать Росію [Електронний ресурс] / novynar – 26 жовтня 2007. – Режим доступу: <http://novynar.com.ua/world/11475>
2. Зінько С. Роль новітніх медіа в акціях протесту на Близькому Сході // Зовнішні справи - №3 - 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=629>

3. Мартиросян С. Соціальні мережі в інформаційній війні - досвід Ізраїлю [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lobbying.com.ua/publ/31-1-0-32>
4. Geers K. Cyberspace and the changing nature of warfare [Електронний ресурс] / K. Geers // SC Magazine. – 2008. – Режим доступу: <http://www.scmagazineus.com/cyberspace-and-the-changing-nature-of-warfare/article/115929/%25253e/>
5. Зернецька О.В. Глобальна політична блогосфера - нова арена політичної комунікації / Ольга Зернецька // Політичний Менеджмент. - 2009. - №2 (35). - С. 13-26